

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336

Рудаченко Ольга Олександрівна

*доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова*

Rudachenko Olha

*Dr.Sc. Ec, Associate Professor, Assistant Professor of the
Department of Entrepreneurship and Business Administration
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

Фурса Вікторія Анатоліївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення підприємницької
діяльності та фінансової безпеки факультету б
Харківський національний університет внутрішніх справ*

Fursa Viktoriia

*PhD in Economics, Associate Professor,
Head of the Department of Legal Support of
Entrepreneurial Activity and Financial Security
Kharkiv National University of Internal Affairs*

Коробцова Дар'я Вікторівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності
та фінансової безпеки факультету б
Харківський національний університет внутрішніх справ*

Korobtsova Daria

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Legal Support of
Entrepreneurial Activity and Financial Security
Kharkiv National University of Internal Affairs*

**ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА
FEATURES OF FINANCIAL MANAGEMENT OF
ENTREPRENEURSHIP ENTITIES**

***Анотація.** В статті доведено, що фінансова система відіграє важливу роль в забезпеченні соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Досліджена структура фінансової системи України, що включає в себе централізовані, децентралізовані фінанси та фінансова інфраструктура, яка забезпечує управління, контроль та розпорядження фінансами. Сформовані основні функції фінансової системи, до яких відносяться: формування та розвиток фінансового ринку; ефективний перерозподіл фінансових ресурсів між територіями, що розвиваються нерівномірно; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності держави та суб'єктів підприємництва, що її представляють; активізації процесів виробництва та формування ВВП в державі тощо.*

Обґрунтовано, що основним джерелом, що формує основу фінансових ресурсів є валовий внутрішній продукт країни, який вважається найкориснішим показником для економістів та інвесторів. Аналіз ВВП в дослідження показав, що вже в 2022 році в порівнянні з 2021 роком спостерігається значне падіння ВВП на 268 546 млн грн, що призвело до формування нової кризової ситуації, яка викликана внаслідок вторгнення рф.

Виокремлено децентралізовані фінанси, основу яких становлять фінанси суб'єктів підприємництва та фінанси населення. Доведено, що управлінню децентралізованими фінансами в воєнний період, де більшість суб'єктів підприємництва працює в кризових умовах, приділено недостатньої уваги. На основі системного аналізу досліджена діяльність суб'єктів підприємництва та визначено основні перешкоди для ведення бізнесу в Україні саме в воєнний період. Саме суб'єкти підприємництва, в тому числі малий та мікро-бізнес, наразі постраждав найбільше.

Наголошено, що враховуючи кризові умови в яких працює бізнес, суб'єкти підприємництва мають колосальні збитки, як і в період вторгнення РФ (2014 р.) на територію Донецького, Луганського регіонів та АР Крим. Такі тенденції в цілому негативно впливають на фінансову систему України. Доведено, що керівництву уряду необхідно заздалегідь розробляти та впроваджувати заходи, направлені на зміцнення стійкості фінансової системи України, підтримувати та розвинути малий та мікро-бізнес, що забезпечить стабільний соціально-економічний розвиток країни в повоєнний та поствоєнний періоди.

Ключові слова: *фінанси, управління, ВВП, суб'єкти підприємництва, кризові ситуації.*

Summary. *The article proves that the financial system plays an important role in ensuring the socio-economic development of any country. The structure of the financial system of Ukraine, which includes centralized, decentralized finance and financial infrastructure that provides management, control and disposal of finance, is studied. The main functions of the financial system are formed and include: formation and development of the financial market; effective redistribution of financial resources between unevenly developing territories; stimulation of foreign economic activity of the State and entrepreneurship entities*

representing it; activation of production processes and GDP formation in the State, etc.

It is substantiated that the main source forming the basis of financial resources is the gross domestic product of a country, which is considered to be the most useful indicator for economists and investors. The analysis of GDP in the study showed that already in 2022, compared to 2021, there was a significant drop in GDP by UAH 268,546 million, which led to the formation of a new crisis situation caused by the invasion of russia.

Decentralized finances, which are based on the finances of entrepreneurship entities and the finances of the population, are distinguished. It is proved that insufficient attention has been paid to the management of decentralized finances in wartime, where most entrepreneurship entities operate in crisis conditions. Based on a systematic analysis, the author examines the activities of entrepreneurship entities and identifies the main obstacles to doing business in Ukraine during wartime. It is the entrepreneurship entities, including small and micro businesses, which have suffered the most.

It is emphasized that, given the crisis conditions in which business operates, entrepreneurship entities suffer enormous losses, as they did during the Russian invasion of Donetsk, Luhansk regions and the Autonomous Republic of Crimea in 2014. Such trends have a negative impact on the financial system of Ukraine in general. It is proved that the government leadership should develop and implement measures in advance to strengthen the stability of the financial system of Ukraine, support and develop small and micro-business, which will ensure stable socio-economic development of the country in the post-war and post-war periods.

Key words: *finance, management, GDP, entrepreneurship entities, crisis situations.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день фінанси відіграють важливу роль в діяльності державних та приватних підприємств, організацій та установ. Однак, варто враховувати особливості управління як централізованими, так і децентралізованими фінансами, враховуючи воєнні дії, що відбуваються на території України зі сторони росії. Особливий інтерес представляють саме децентралізовані фінанси, що включають фінанси суб'єктів підприємництва та фінанси населення. Саме суб'єкти підприємництва, в тому числі малий та мікро-бізнес, наразі постраждав найбільше – складності з логістичною системою, брак спеціалістів, подорожчання сировини та матеріалів, інфляційні процеси, окупація, банкрутство та значні руйнування – реалії бізнесу сьогодення. Тому, необхідно вчасно розробляти та запроваджувати превентивні заходи, направлені на ефективне управління фінансами, що і пропонується в дослідженні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фінансова система завжди знаходиться в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, адже фінанси відіграють важливу роль в економіці будь-якої країни. В роботі [1] доведено, що фінансове планування дозволяє людям краще розуміти, керувати та приймати рішення щодо управління фінансами. Правову характеристику на законодавчому рівні щодо управління фінансовою системою проаналізовано в роботі [2], де виділено сутність, функції та значущість фінансів в системі сучасного розвитку країни. Також фінансову систему та особливості її функціонування в умовах інституційної економіки розглянуто в роботі [3], де окремо виділено проблеми, що впливають на недосконалість фінансової системи та визначено напрямки удосконалення її подальшої побудови. Дослідженням структури публічних фінансів, до яких віднесено державні та місцеві фінанси, фінанси комунальних підприємств і державних корпорацій, фінанси підприємств та організацій комунальної форми власності, кошти позабюджетних цільових і суспільних фондів

займалися автори [4-5]. Особливої уваги заслуговують праці [6-8], в яких науковці досліджують децентралізовані фінанси. Однак, управлінню децентралізованими фінансами в воєнний період, де більшість суб'єктів підприємництва працює в кризових умовах, приділено недостатньої уваги, що і робить дослідження особливо актуальним.

Мета статті. Метою статті є вивчення особливостей формування та управління децентралізованими фінансами, в тому числі фінансами суб'єктів підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Ефективно функціонуюча фінансова система забезпечує економічний та сталий розвиток будь-якої країни. Роль фінансової системи проявляється через функції та зобов'язання, які вона виконує. Наразі в світі існує більше, ніж 20 видів та моделей побудови національної фінансової системи, які суттєво відрізняються в залежності від адміністративного та правового устрою, моделі економіки, структури органів державної, регіональної та місцевої влади та ін.

На рисунку 1 представлена структура фінансової системи України, яка складається з [9-10]:

- централізованих фінансів, основу яких становлять державні фінанси;
- децентралізованих фінансів, основу яких становлять фінанси суб'єктів підприємництва та фінанси населення;
- фінансової інфраструктури, яка забезпечує управління, контроль та розпорядження фінансами.

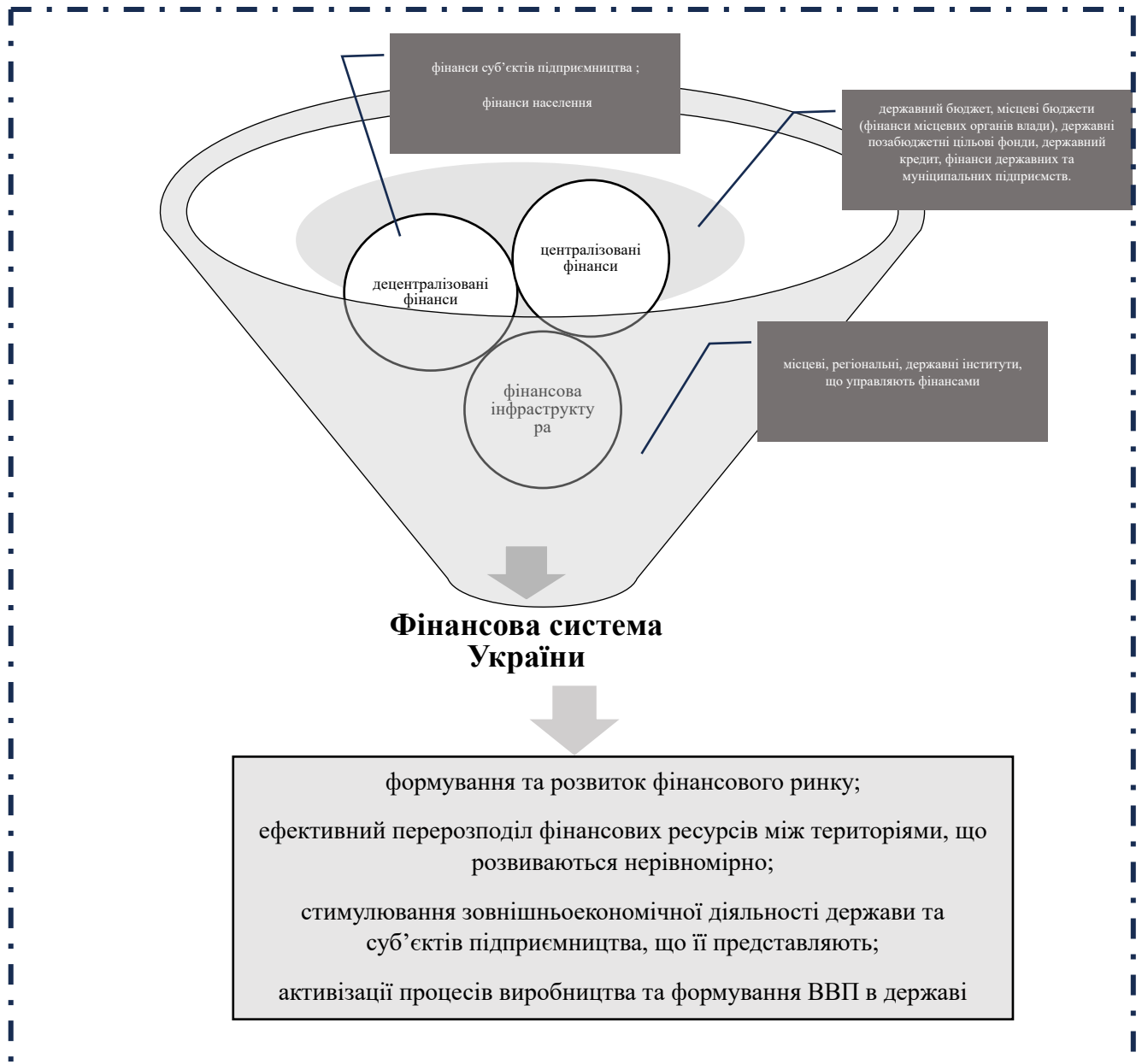

Рис. 1. Структура фінансової системи України

Джерело: власна розробка

Отже, фінансова система є сукупністю різноманітних видів фінансових ресурсів, які є у розпорядженні країни, міста, регіону, територіальної громади (в залежності від рівня управління).

Основним джерелом, що формує основу фінансових ресурсів є валовий внутрішній продукт країни, який вважається найкориснішими показником при дослідженні соціально-економічного розвитку країни для

економістів та інвесторів. Економісти проводять аналіз динаміки ВВП, задля оцінки процвітання економіки. Зростання ВВП вказує, що економіка «здорова» та розвивається, падіння вказує на те, що економіка перебуває на стадії рецесії чи економічного спаду. Найбільшу питому вагу при формуванні ВВП займають саме централізовані фінансові ресурси.

Рівень централізації частини ВВП державою, з одного боку, має бути достатнім для забезпечення її певним обсягом фінансових ресурсів, а з іншого – достатнім для формування потужної фінансової бази підприємств для ефективного господарювання. На рисунку 2 за даними Міністерства фінансів України [11] наведена динаміка зміни ВВП з 2012 по 2022 роки [12].

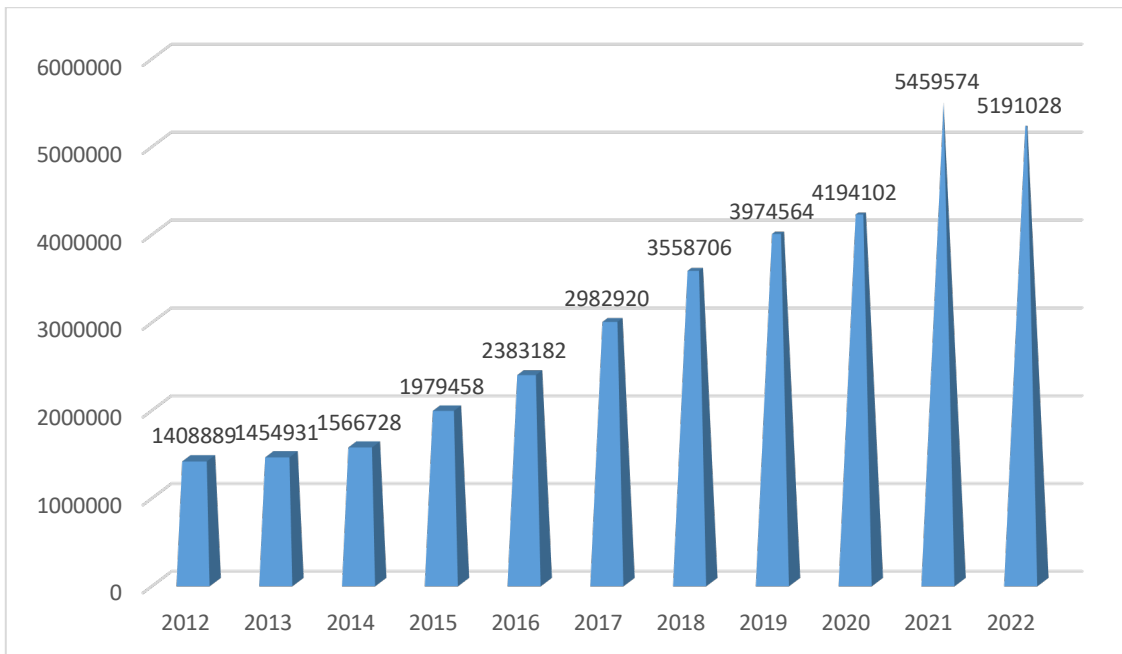

Рис. 2. Динаміка зміни ВВП, млн грн.

Джерело: побудовано авторами на основі [11]

Аналіз динаміки ВВП вказує на незначне зростання щороку. Позитивним моментом є збільшення ВВП в 2021 році на 1 265 472 млн грн в порівнянні з 2020 роком (рік, на який припадає пік кризи, що викликана пандемією COVID-19 та повним локдауном). Однак, вже в 2022 році в порівнянні з 2021 роком спостерігається значне падіння ВВП на 268 546 млн

грн, що призвело до формування нової кризової ситуації, яка викликана внаслідок вторгнення рф.

Задля збільшення частки фінансових ресурсів, враховуючи воєнні дії, що наразі відбуваються на території України, внаслідок вторгнення країни-агресора росії, необхідно значної уваги приділяти саме діяльності суб'єктам підприємництва, які формують основу децентралізованих фінансів. На рисунку 3 представлена кількість суб'єктів підприємництва за даними Державної служби статистики України [13].

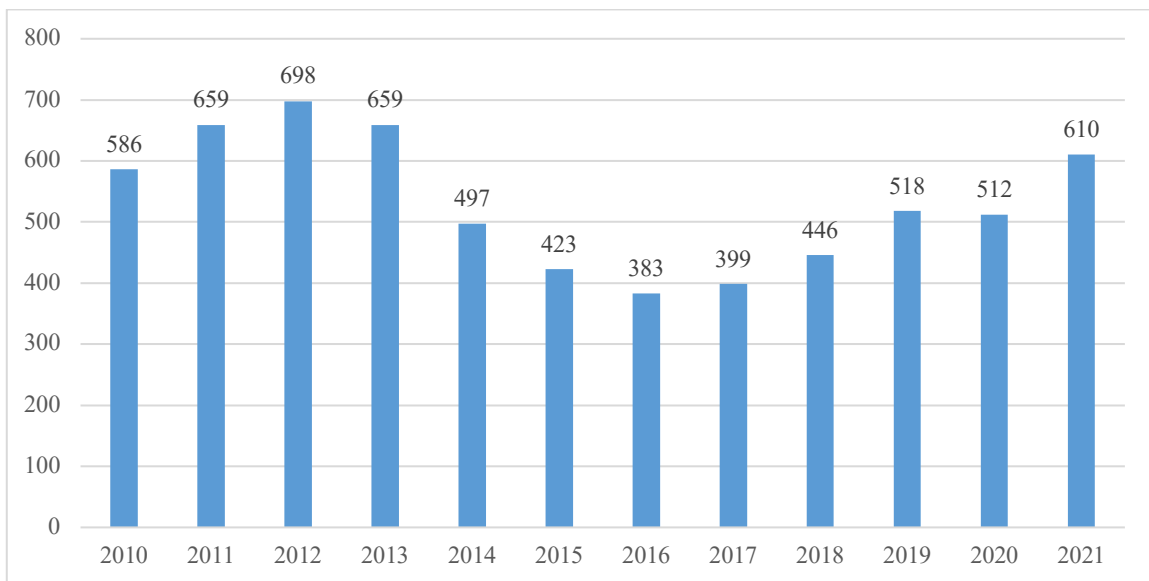

Рис. 3. Кількість суб'єктів підприємництва з 2010 по 2021 роки, одиниць

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

З рис. 3 видно, що за останні роки спостерігається зростання кількості суб'єктів підприємництва, однак на офіційних джерелах й досі відсутня інформація щодо їх діяльності на сьогоднішній день. Так, за результатами досліджень Європейської Бізнес Асоціації [14] суб'єкти підприємництва:

- 13 % – повноцінно ведуть бізнес;
- 42 % – «заморожені»;
- 13 % – працюють онлайн;
- 28 % – «на паузі», але планують відновити роботу;
- 4 % – ліквідовані.

Варто також зазначити, що значна частина бізнесу постраждала внаслідок ракетних ударів, окупації, переїзду до інших регіонів, банкрутства та ліквідації, а також інших зовнішніх та внутрішніх факторів, які негативно вплинули на їх діяльність. Фактично 17,7 % підприємств зупинили роботу та мають суттєві втрати через проблеми з енергетикою [15-16]. На рисунку 4 представлені основні перешкоди для ведення бізнесу в Україні в воєнний період.

Рис. 4. Основні перешкоди для ведення бізнесу в Україні

Джерело: [17]

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час – це зростання цін на сировину, складнощі з її перевезенням, зменшення попиту на товари і брак робочої сили [18].

Навесні 2023 року економічна ситуація в країні поліпшилась, очікування бізнесу позитивні, але менш оптимістичні, ніж були в 2021 році, де кількість суб'єктів підприємництва по Україні складала 610 одиниць.

Далі проаналізуємо фінансові результати діяльності суб'єктів підприємництва – прибуток (збиток) до оподаткування (рис. 5).

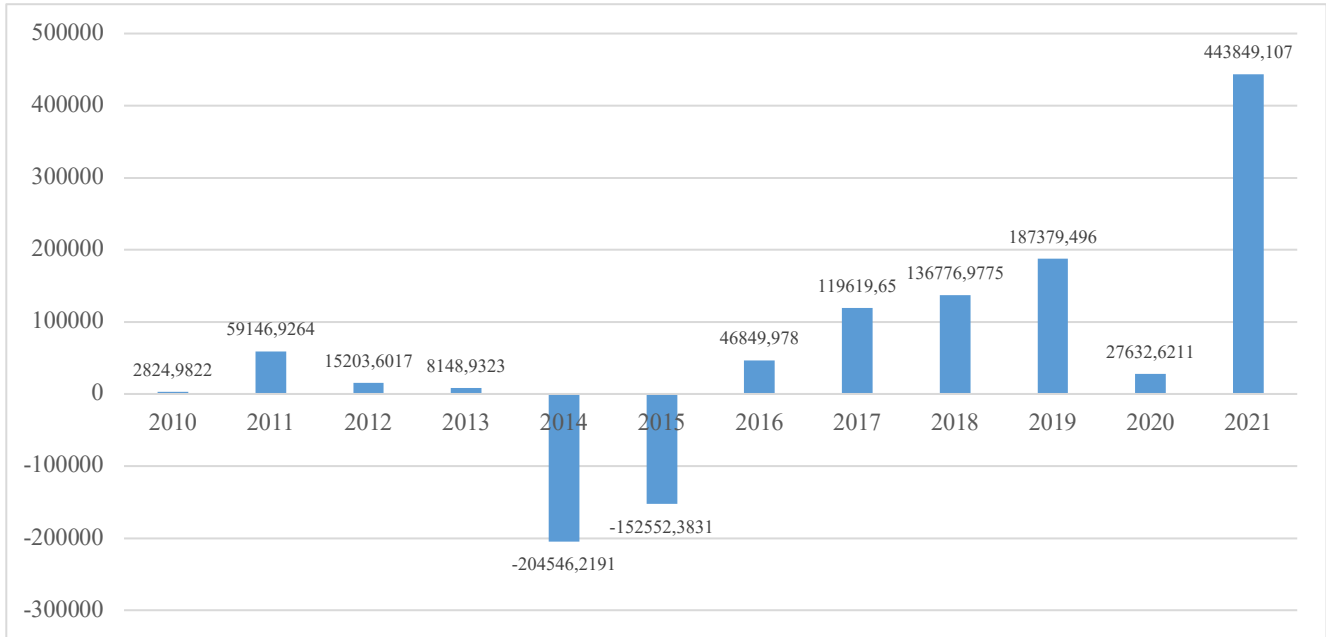

Рис. 5. Чистий прибуток (збиток) з 2010 по 2021 роки, млн грн,

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

Вторгнення та окупація росією Донецького, Луганського регіонів та Автономної республіки Крим в 2014 році негативно відобразилася на фінансових результатах суб'єктів підприємництва (рис. 5) та економіці країни в цілому (рис.2). Так, в 2014 році суб'єкти підприємництва отримали збитки в розмірі 204546 млн грн та в 2015 – 152552 млн грн. За прогнозними даними [11] аналогічна ситуація спостерігається й в 2022-2023 роки (воєнний час), де більшість підприємств або взагалі ліквідовані, або на стадії банкрутства, оскільки працюють в кризових умовах та мають колосальні збитки. Такі тенденції негативно впливають на фінансову систему України. Тому, керівництву уряду необхідно заздалегідь розробляти та

впроваджувати заходи, направлені на зміцнення стійкості фінансової системи, на підтримку та розвиток малого та мікро-бізнесу.

Висновки. Забезпечення фінансової стійкості країни є пріоритетною задачею уряду та органів регіонального й місцевого управління. Централізовані, децентралізовані фінанси та фінансові інфраструктури складають основу фінансової системи України, де важливу роль відіграють саме фінанси суб'єктів підприємництва. Так, на діяльність, суб'єктів підприємництва значно вплинули воєнні дії РФ, що відбуваються на території незалежної України. Доведено, що такі воєнні дії спричинили виклики для бізнесу, які змушені працювати в кризових умовах. У результаті аналізу визначено основні перешкоди для ведення бізнесу в Україні. Проаналізовано суб'єкти підприємництва та досліджено їх фінансові результати.

Література

1. Dewi L. Comparison of Android-Based Personal Financial Management Applications With Variative Financial Conditions. *JAS (Jurnal Akuntansi Syariah)*. 2023. 7(1). P. 102-114.
2. Крутько М.А. Фінансова система України: законодавче регулювання та правова характеристика. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. Том 33(72), № 1. С. 60-64.
3. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Фінансова система України: особливості функціонування та напрями удосконалення. *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 17–20.
4. Voznyak H., Savchuk N., Zherybylo I., Skasko O. Публічні фінанси в умовах сучасних трансформацій. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. 2(33). P. 424–433.
5. Хмельков А.В. Публічні фінанси: обсяг та зміст. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. 4(27). P. 428–434.

6. Акімова Л., Акімов О. Фінанси як суб'єкт господарювання. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1/2 (46/47). Ч. 2. С. 32-40.
7. Герман М. Управління фінансовими ресурсами підприємства та їх вплив на його фінансовий стан. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5, Том 1. С. 175-181.
8. Мейш А. В., Лисак О. М. Перспективи розвитку фінансової системи України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 1. С. 70-74.
9. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації : Розпорядження КМУ № 1805-р від 29.12.2021 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-reformuvannya-sistemi-upravlinnya-derzhavnimi-finansami-na-20222025-roki-ta-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-i291221-1805> (дата звернення: 28.06.2023)
10. Бюджетний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2010. № 50-51. Ст. 572. Редакція від 01.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 28.06.2023)
11. Міністерство фінансів України : офіційний веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/> (дата звернення: 28.06.2023)
12. Рудаченко О. О., Клебанова Т. С. Розвиток регіональних соціально-економічних систем в умовах кризи: аналіз, оцінка, прогнозування : монографія. Харків : ФОП Рубашкін Д. Ю., 2023. 282 с.
13. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.06.2023)
14. Європейської Бізнес Асоціації : офіційний веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/> (дата звернення: 28.06.2023)

15. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій : офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ier.com.ua/ua> (дата звернення: 28.06.2023)
16. Димченко О. В., Смачило В. В., Рудаченко О. О., Хайло Я. М. Проблеми та перспективи повоєнного розвитку підприємств сфери життєзабезпечення міст з урахуванням підприємницької складової. *Бізнес Інформ*. 2023. №1. С. 108–115.
17. Найголовніші перешкоди для бізнесу у воєнний час (дослідження, інфографіка). *Finance.ua*. 2023. URL: <https://news.finance.ua/ua/nayholovnishipereshkody-dlya-biznesu-u-voenyenu-chas-doslidzhennya-infohrafika> (дата звернення: 28.06.2023)
18. Немцева Ю. Майже третина підприємств потерпає через нестачу працівників. *Kurkul.com*. 2023. URL: <https://kurkul.com/news/33160-mayje-tretina-pidpriyemstv-poterpaye-cherez-nestachu-pratsivnikiv> (дата звернення: 28.06.2023)

References

1. Dewi L. (2023). Comparison Of Android-Based Personal Financial Management Applications With Variable Financial Conditions. *JAS (Jurnal Akuntansi Syariah)*, 7(1). P. 102-114.
2. Krutko M.A. (2022). Financial system of Ukraine: legislative regulation and legal characteristics. *Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi*. Volume 33 (72) No. 1. P. 60-64.
3. Seliverstova L., Adamenko I. (2018). The financial system of Ukraine: features of functioning and directions of improvement. *Ekonomika ta derzhava*, Vol. 6.P. 17–20.
4. Voznyak H., Savchuk N., Zherebylo I., Skasko O. (2021). Public finance in the conditions of modern transformations. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(33). P. 424–433.

5. Khmelkov A. V. (2018). Public finance: scope and content. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(27). P. 428–434.
6. Akimova L., Akimov O. (2016). Finance as a business entity. Efficiency of public administration. Vol. 1/2 (46/47). Part 2. P. 32-40.
7. Herman M. (2022). Management of financial resources of the enterprise and their influence on its financial condition. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*. No. 5, Volume 1. P. 175-181.
8. Meish A. V., Lysak O. M. (2019). Prospects for the development of the financial system of Ukraine. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*. No. 1. P. 70-74.
9. On the approval of the Strategy for reforming the state finance management system for 2022-2025 and the plan of measures for its implementation : Order of the CMU, No. 1805, dated 29.12. 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-reformuvannya-sistemi-upravlinnya-derzhavnimi-finansami-na-20222025-roki-ta-planu-zahodiv-z-yyi -realizaciyi-i291221-1805>
10. Budget Code of Ukraine : official website. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
11. Ministry of Finance of Ukraine (2023). URL: <https://index.minfin.com.ua/>
12. Rudachenko O. O., Klebanova T. S. (2023). Development of regional socio-economic systems in crisis conditions: analysis, assessment, forecasting: monograph. Kharkiv : FOP Rubashkin D. Yu., 282 p.
13. State Statistics Service of Ukraine : official website. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
14. European Business Association : official website. URL: <https://eba.com.ua/>
15. Institute of Economic Research and Political Consultations : official website. URL: <http://www.ier.com.ua/ua>
16. Dymchenko O. V., Smachilo V. V., Rudachenko O. O., Khailo Y. M. (2023). Problems and prospects of the post-war development of enterprises in the

field of urban life support, taking into account the entrepreneurial component. *Business Inform.* No. 1. P. 108–115.

17. The most important obstacles for business in wartime (research, infographic). (2023). *Finance.ua*. URL: <https://news.finance.ua/ua/nayholovnishy-pereshkody-dlya-biznesu-u-voyenny-chas-doslidzhennya-infohrafika>
18. Nemtseva Yu. (2023). Almost a third of enterprises suffer due to a lack of workers. *Kurkul.com*. URL: <https://kurkul.com/news/33160-mayje-tretina-pidpriyemstv-poterpaye-cherez-nestachu-pratsivnikiv>